

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАНЯТЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГРУБОЇ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ АУТИЧНИХ ДІТЕЙ

Алла ЛАВРЕНЮК

*Інститут післядипломної освіти Одеського національного університету
ім. І.І. Мечникова*

Аутизм – це порушення розвитку. Дефект у системі, відповідальній за сприйняття зовнішніх стимулів, змушує дитину гостро реагувати на одні явища зовнішнього світу і не зауважувати інші. Аутична дитина втікає від всього навколишнього, намагаючись сховатися від нестерпного для нього потоку вражень. Аутизм відокремлює дитину від світу міжособистісних відносин. Вона не здатна досліджувати навколишній світ і звідси цього залишається у своєму маленькому внутрішньому світі.

Спостереження, проведені нами і підтверджені даними літератури, виявили порушення м'язового тонусу більш, ніж у 35% випадках при розвитку рухової сфери аутичних дітей. Також нами відзначена недостатність розвитку жестикуляції і неадаптивної спрямованості, а саме: відсутність жестів і рухів головою, що означають заперечення або заперечення, несформованість жестів вітання чи прощання.

Своєрідність розвитку рухової сфери проявилася і в особливостях розвитку ряду рухових навичок. Насамперед, це виявило різний рівень моторної вмілості в спонтанній грі.

Так, Женя А., 6 років, уміє вдягатися самостійно, але він не може швидко зібрати іграшки заводну іграшку. Така неадекватність у сформованості рухової навички іноді викликає обурення батьків, що провокує конфлікти в родині, і не тільки в Жені. У цих випадках батьки приписують такі особливості ліні чи впертості. Спроби змусити дитину виконати лише до посилення її негативізму до виконання дії або збільшення аутизму. Крім того, дитина в цих випадках відкидає допомогу дорослого, спрямовану на розвиток рухових навичок. Спостереження показали, що для таких дітей характерна незвична хода: нерівномірний крок, незв'язаність рухів рук, ніг і тулуба, особлива незвичність незвичних рухів - дитина йде навшпиньки, якимось особливо підтягує одну ногу, не розставляє обидві, не згинаючи їх у колінах чи вивертаючи, не може йти в ритмі музики темпі і ритмі (використовувалися загальновідомі дитячі пісні: "Вірний ватон", музика

С. Шайнського, "Пісенька чорного kota", муз. Є.Гладкова). Ці діти часто з труднощами бігають, стрибають, бояться ходити сходами, вони затруднюються у ході по сходах, не можуть без допомоги дорослого переступити через перешкоду, пройти по вузькій доріжці, не вмюють стояти на одній нозі, з великими запізненнями реагують на такі команди: це "Праворуч!", "Ліворуч!", "Навколо!", що свідчить про порушення у сформованості зорово-просторового орієнтування. Для подолання цих труднощів необхідне проведення спеціальних корекційних занять, тому для аутичної дитини багато в чому зумовлені дефіцитом чи неправильним розвитком психофізичного тонусу.

Важким розроблений комплекс ігрових занять, спрямованих на моторний розвиток аутичних дітей.

Основною метою занять з моторного розвитку стало формування здатності дитини організувати рухи власного тіла. Приводимо алгоритм освоєння вправи за назвою "М'ячик".

На першому етапі беремо повітряну кульку. Руками дитини підкидаємо її нагору потім ловимо. На другому етапі перекидаємо кульку через канатик (при цьому відзначаємо реакцію дитини: легенькі удари по кульці доставляють дитині радість і змушують її робити рухи руками вгору, вниз, підстрибувати, бігати). На третьому етапі переходимо до гри в м'яч (діаметр не менше 20 см.). Дитина в 6 років повинна опанувати вмінням кинути його, покотити, спіймати, потрапити в ціль, закидати в кошик із дзвіночком, через обруч, розташований на рівні рук дитини, збити зі стіни картонні предмети, тощо. Освоєння цих видів рухів відбувається поступово, протягом 1-2 місяців, у залежності від індивідуальних особливостей дитини.

На всіх етапах освоєння вправ потрібно систематично вербально заохочувати дитину, підхвалювати її, підвищуючи рівень самооцінки, віри у власні можливості і рівень намагань. Нами доказано, що дитина легше "втягується" у заняття, якщо вони проводяться або під музику, або супроводжуються віршами, "лічилками", близькими за змістом пісеньками. Ми зіштовхнулися з явищем не сприйняття прямої інструкції відсутністю вміння схоплювати рух за показом (метод наочності при пред'явленні інструкції). У цих випадках нами застосовувалися елементи гри. Так, ми застосовували гру "Пташка", у якій дитині пропонувалося ніби (образно) перестрибнути з намальованої гілочки на гілочку, роблячи при цьому махові рухи руками, імітуючи політ птахи. Використовувалася в цих цілях і гра в "Ведмедика клишоногого", де можливість імпровізації ведмежою ходи дуже широкі: від місця перебування шишки до кошика у яку він їх складав. Уся гра супроводжується віршем – "Ведмедик клишоногий по лісу йде, шишки збирає, пісеньку співає...".

З даних літератури відомо, що для аутичної дитини дуже корисні вправи на воді. Ці заняття виробляють необхідність усвідомленого керування своїм тілом. Як показав наш досвід, заняття на воді вимагають великого терпіння, багаторазового пояснення і наочного показу вправ, а також регулярності при відпрацюванні умінь на протяженні тривалого часу. Тому фізичні вправи ми рекомендували включати в загальний розклад режиму дня дитини.

Нами виявлено, що найбільша неспроможність рухової сфери таких дітей виявляється в першу чергу в недорозвиненні дрібної моторики рук. Кисті їхніх рук слабкі, мляві чи, навпаки, надмірно напружені, рухи пальців руки неточні, як би "змазані". Діти не вміють ліпити, різати, малювати, з величезними труднощами опановують навички самообслуговування.

На спеціальних заняттях, спрямованих на формування дрібної моторики, застосовувалися спеціальні вправи для розвитку руху пальців рук. Ми думаємо, що допомога психолога складається у формуванні в дитини моторного стереотипу дії. Практично це виражалось в тому, що ми маніпулювали руками дитини, яку коригували, вкладали чи пензлик, чи олівець у її руку і її ж рукою, що тримали у своїй, малювали або писали. На наступному етапі тримали і направляли обидві її руки на заняттях ліпленням, аплікацією, тощо. Цей вид допомоги, на наш погляд, є найбільш адекватним і через характерні для аутичних дітей складності довільного зосередження, що на подальших заняттях роблять найчастіше неможливим виконання ними завдання за зразком чи наслідуванням. Надалі, у міру того, як прогресувала довільна увага дитини і ставали більш упевненими дії, ми зменшували фізичну підтримку його руки.

Тонкі рухи ми розвивали нами за допомогою наклеювання дрібно нарізаних кольорових ниток, якими зображували тварин, килимки, картинки природи, тощо. Дітям, у яких тонка моторика страждає найбільше, на першому етапі пропонувалися вже майже

формі виробу для того, щоб вони швидко і легко могли одержати завершений виріб.

На другому етапі дітей поступово втягували у взаємодію з дорослими. Так, наприклад, із пластиліну виробляли палички. Дорослий спочатку показував сам, що і як необхідно робити, потім брав два шматочки, один давав дитині, інший - собі. Одночасно дорослий і дитина виробляли палички. Дитина дивилася на дії дорослого і намагалася виконати те ж. На цьому етапі створювалися предмети простої форми: кубик, равлик, змія тощо. Навчання йде через показ використання прийомів та моделювання дітей дорослого.

На третьому етапі дитина працює за інструкцією: якщо спочатку дорослий демонстрував предмет, разом визначав його форму, колір, обстежував, обводячи рукою, потім пояснював і показував спосіб виготовлення, то на наступному етапі стало можливим виконання ліплення або аплікації за зразком після попереднього вербального пояснення. З метою розвитку сили і точності руху руки нами поступово збільшувалася складність завдання.

У корекційній діяльності роботі нами використовувалися різні форми роботи з метою розвитку моторики, особливо дрібної: спеціальна "пальчикова" гімнастика, ліплення, малювання, вирізування з паперу й аплікація, конструювання і т.д. Для того, щоб заняття були результативними, необхідно виконувати визначені психолого-педагогічні умови. Так, досвід роботи з цими дітьми переконливо показав, що нам необхідно орієнтуватися на інтереси дитини, для чого ми намагалися обіграти процес навчання, надати емоційний зміст тому, що робили самі чи разом з дитиною. Більше ніж одержання ефекту від заняття по можливості використовували сюжетний (сюжетний) коментар, що допомагав більш тривалий час утримувати увагу дитини на виконанні завдання. Особливо цьому сприяли емоційні заохочення дитини.

Ми думаємо, що для успішної організації занять з розвитку грубої і дрібної моторики необхідно дотримувати наступних умов:

- чітке планування і поступове формування стереотипу занять;
- заняття вправа обіграється, прив'язується, по можливості, до інтересів дитини;
- заняття проводиться легше, коли всі його елементи зв'язані єдиним сюжетом (сюжетно-дидактична гра або її фрагмент);
- необхідною умовою є емоційне заохочення дитини.

При дотриманні цих психолого-педагогічних умов заняття в дитини з аутизмом зменшується м'язова напруга, скутість, це робить дітей більш спритними й активними. Крім того, розширюються можливості здійснення більш тісного контакту з дітьми і педагогами, формуються умови для адаптації в колективі дитячого садка, школи.

THE ORGANIZATION OF TRAININGS OF COMMON DEVELOPMENT OF GROSS AND LIGHT MOTORIC OF CHILDREN WITH AUTISM

Alla LAVRENYUK

Associate professor of post-graduate education of Odessa's national university named after I.I. Mechnikov

The article author offers the information about the organization of correctional trainings with children with the usage of the methods of physical training.
